

comenius contact
"Wij zijn allen burgers van één wereld"

Jaargang 6 nr 9 , september 2001
Uitgave van de COMENIUS STICHTING
Postbus 5810, 1410 GA NAARDEN

COMENIUSDAG 2001
TERUGBLIK

Op zaterdag 31 maart j.l. troffen leden van de Raad van Advies, leden van het Comité van Aanbeveling, Donateurs en veel belangstellenden elkaar weer in de Grote Kerk in Naarden voor de bijeenkomst van onze Stichting.

Voorafgaande aan de lezing van professor dr. P.B.Cliteur over "Samen leven in verscheidenheid", werd muziek ten gehore gebracht door leden van het kamerkoor 'Hathor'. Het koor zong met veel enthousiasme liederen van Sweelinck, Lassus, Monteverdi, Diepenbrock en Röntgen. Hierna was er gelegenheid voor een kop koffie of thee. Na de pauze volgde de aangekondigde lezing door prof dr. P.B Cliteur. Een samenvatting van zijn rede volgt hieronder.

Verscheidenheid en verdraagzaamheid.
Op de bres voor tolerantie

Cliteur formuleerde een aantal hoofdvragen. Hoewel deze met elkaar samenhangen konden zij niet alle aan de orde worden gesteld:

- Is onze befaamde tolerantie een ideaal uit een ver verleden, uit de tijd dat onder meer Descartes, Comenius, Spinoza in ons land veilig hun boeken konden schrijven?
- Heeft het ideaal van de tolerantie nog steeds een richtinggevende betekenis, ook voor de toekomst, een toekomst van verscheidenheid in verdraagzaamheid?
- Is de Verlichting, de wereldbeschouwing van de achttiende eeuw, die de tolerantie tot het hoogste ideaal verhief, wellicht debet aan wat de critici van de Nederlandse bestuurscultuur typeren als een doorgeschoten tolerantie?
- Wordt vanuit het Christelijke kamp een nieuwe antithese verwoord die tot een nieuwe synthese kan leiden?
- Als zij gelijk hebben, is dan de tijd aangebroken om met dit achttiende-eeuwse gedachtegoed te breken?

Cliteur spitste zijn betoog toe op het begrip tolerantie zoals dat door de pleitbezorgers van de Verlichting is verwoord en uitgedragen.

Voorop staat de vraag of Nederland kan worden getypeerd als een land waarin de idealen van de Verlichting voorop staan dan wel inmiddels naar de achtergrond zijn verdwenen.

Willen we een pluriform en tolerant land zijn maar bewerkstelligen we het tegendeel: moreel verval en onverschilligheid, zoals critici als Van Agt en Simonis beweren?

Cliteur noemde drie kernelementen waaruit naar zijn inzicht het begrip "tolerantie" is opgebouwd: Als eerste heeft tolerantie te maken met het gedogen van meningen. Men is het er niet mee eens maar verbiedt het niet. Het heeft niet te maken met een oordeel over allerlei andere gedragingen. In geval van geweld gedooft het hooguit verbaal maar nooit fysiek geweld.

Het tweede kernelement houdt in dat men ten opzichte van de meningsuitingen die men *niet* verbiedt, een *emotionele houding*, een negatieve houding moet hebben. Men is niet tolerant als men met een bepaalde meningsuiting sympathiseert of er onverschillig tegenover staat. Tolerantie vraagt om iets te verdragen. Denk aan Voltaire: "Ik ben het met alles wat u schrijft oneens, maar ik zal blijven strijden voor uw recht om het te mogen zeggen".

Het derde kernelement van tolerantie verwijst naar macht. Zonder de macht om iets te verbieden is er geen sprake van tolerantie. Wie de macht heeft om iets te verbieden maar het niet doet, is tolerant.

De critici Van Agt en Simonis betogen dat de wetgeving inzake euthanasie, homohuwelijk en het opheffen van het bordeelverbod getuigen van moreel verval en van te ver doorgeschoten tolerantie. Cliteur bestrijdt deze opvattingen. Er is geen sprake van gedogen maar van acceptatie van euthanasie onder bepaalde voorwaarden bij de meerderheid van de bevolking. Het bestaan van homoseksualiteit wordt erkend en velen beschouwen een homoseksuele verhouding tussen volwassenen niet als verwerpelijk. Als men een dergelijke verhouding niet verwerpelijk acht, kan men dan nog volhouden dat ook een *huwelijk* tussen twee partners van gelijk geslacht verboden moet worden? Cliteur denkt van niet.

De meeste Nederlanders vinden het goed dat prostitutie gelegaliseerd in plaats van gedooft wordt. Ze achten het moreel meer verantwoordt dit over te laten aan een vrij domein waarover de burger zelf dient te beschikken en waarin noch de Staat, noch de samenleving heeft te treden. Sinds de Verlichting is dit domein afgebakend en beschermd door Grondrechten.

Cliteur is van mening dat Simonis en Van Agt hun bezwaren niet kunnen onderbouwen met het argument dat de door hen gewraakte praktijken uitingen zijn van een doorgeschoten cultuur van tolerantie. Zijns inziens hebben we te maken met een verschil in waarden op het gebied van zedelijkheid of zo men wil, met een verschil in wereldbeschouwing. De critici van de Nederlandse bestuurscultuur keren zich dus tegen de waarden van de Verlichting.

De denktrant die "Verlichting" wordt genoemd kwam op in de achttiende eeuw met als woordvoerders: Voltaire, Diderot, Rousseau en Holback in Frankrijk, Locke, Hume en Shaftsbury in Engeland, Kant, Lessing en Lichtenberg in Duitsland.

In zijn essay uit 1784 "Wat is Verlichting?" omschreef Kant Verlichting als: "Het uittreden van de mens uit de onmondigheid die hij zich zelf heeft opgelegd". Een heroriëntatie blijkt moeilijk maar mogelijk, als de mens durft te denken, als hij zich van zijn eigen verstand durft te bedienen. De ware Verlichting vraagt *vrijheid*, een vrijheid voor de mens om van de rede in alle opzichten een *openlijk* gebruik te maken.

Een onderdeel van de Verlichting is de scheiding van Kerk en Staat zoals deze in de Amerikaanse Constitutie is uitgewerkt en die wij in ons land ook kennen. Met de Verlichting gaat de opkomst van de democratische gedachte gepaard (vgl. Rousseau: "Du Contrat Social" 1762). Hiermee treedt het ideaal van de morele autonomie op de voorgrond.

De critici van de Nederlandse bestuurscultuur keren zich volgens Cliteur de facto tegen de idealen van de Verlichting. Simonis bijvoorbeeld vindt dat de scheiding van Kerk en Staat te ver is doorgeschoten. Hij verwijt de regering dat de Kerk als een non-entiteit wordt gezien. De regering ziet burgers slechts als individu, het maakt niet uit of ze geloven of niet. Daarmee wordt de Kerk gemarginaliseerd.

De Overheid heeft niet de taak het geloof met ondersteunende maatregelen in stand te houden als het publiek niets meer doet met het geloof omdat men daaraan blijkbaar geen behoefte heeft. Gelovigen en niet-gelovigen zijn voor de Staat c.q. de Overheid gelijk, ieder moet op zijn eigen manier zalig kunnen worden.

Het is niet juist, zoals Simonis doet, te stellen dat de normen en waarden in politiek Den Haag worden vastgesteld. De macht van "Den Haag" wordt daarmee schromelijk overschat. Waarden en normen vormen zich *buiten de invloed van de Staat* om. Dat geldt zelfs voor dictatoriale regimes. Uiteindelijk blijken mensen zich gedachten over hun samenleving te vormen. Echter, in elke samenleving is er een aantal basisnormen, aangeduid als "het recht", zonder welke een samenleving niet kan bestaan. Het gaat hier om regels waarin moord, doodslag, diefstal en andere delicten worden afgewezen. Omdat we hier met dwang werken, wordt getracht deze minimale kern zo klein mogelijk te houden. Ze zijn bovendien onderhevig aan de controle van de burgers zelf. Dat heet "democratie". De kerk is niet democratisch. Ze kan dat niet zijn, omdat de kerk is gevestigd op de leer van Jezus.

Volgens Simonis mag de Staat niet bepalen wat een huwelijk is en voor wie het bestemd is. Ook dit wordt door Cliteur bestreden. Maar uiteraard staat het de kerk vrij iets anders onder huwelijk te verstaan dan de Staat en daaraan vorm te geven.

Wat hun kritiek op de Nederlandse bestuurscultuur betreft zouden de critici een punt scoren als zij zouden betogen dat Nederland *niet tolerant genoeg* is. Deze stelling wordt door Cliteur toegelicht aan de hand van drie voorbeelden.

Het eerste voorbeeld is de discussie rond de benoeming van dr. Wim Eijk als bisschop van Groningen. Deze benoeming werd aangevochten aan de hand van passages in Eijk's collegedictaten, die bestemd waren voor studenten van een tweetal kerkelijke opleidingscentra. Ze bevatten opvattingen over zaken zoals volledige seksuele onthouding door ongehuwden, homoseksualiteit, masturbatie. Delen van de dictaten werden door de kerkhistoricus Ton van Schaik, zonder toestemming van de auteur in Hervormd Nederland gepubliceerd en van commentaar en kritiek voorzien. Cliteur is het met deze handelwijze niet eens. Maar hij is het er wel mee eens dat Van Schaik koos voor de polemiek. Meningen moeten immers met meningen worden bestreden. Uit een confrontatie van meningen komt de waarheid voort.

Kritiek was er ook van de Groningse priester Herman Verbeek. Hij pleitte er voor dat Eijk niet gewijd zou worden omdat een inquisiteur in plaats van een pastoor tot bisschop zou worden benoemd.

Cliteur heeft geen bezwaar tegen kritiek op een voorstel tot benoeming. Wel vindt hij dat de opvattingen van bisschop Eijk niet wezenlijk verschillen van die van kardinaal Simonis en van de paus. De critici verzetten zich dus eigenlijk tegen de kern van het leergezag. De consequentie zou dan veeleer het verlaten van de R.K. kerk te zijn.

Een derde reactie op de inhoud van de collegedictaten was eveneens afkomstig van Verbeek. Hij wilde bisschop Eijk *strafrechtelijk laten vervolgen* vanwege zijn uitlatingen over homo's. Godsdienstvrijheid houdt volgens hem niet in dat je je boven de wet mag verheffen. Eijk zondigde, zijns inziens, tegen de V.N.-verdragen en tegen de Grondwet.

Ten aanzien van dit punt roept Cliteur in herinnering wat hij eerder, in de geest van Voltaire, als tolerantie heeft omschreven als: het niet verbieden van een meningsuiting of van een gedraging waarin een meningsuiting tot uitdrukking wordt gebracht, die men wezenlijk verwerpelijk acht en die men desgewenst ook kan verbieden.

Zowel het verbieden van de uitlatingen, zoals Eijk heeft gedaan, als een strafrechtelijke vervolging ervan, is in strijd met het ideaal van de tolerantie. Het is bedenkelijk als zich rond "verlichte" opvattingen, zoals die inzake

homoseksualiteit, een nieuwe modernistisch getinte orthodoxe leer zou ontstaan, die dezelfde intolerante trekjes draagt als de oudere, inmiddels verlaten, opvattingen. Cliteur verwijst in dit kader ook naar de uitlatingen van het kamerlid Leen van Dijke, die een vergelijking maakte tussen homoseksualiteit en diefstal en die daarom vervolgd werd.

Oud-premier Van Agt heeft zich in zijn Comeniuslezing op 24 januari 2001 in Wassenaar beklaagd over de *pijnlijke* afwezigheid van respect jegens het Christendom in de vorm van schampere, soms honende opmerkingen over zaken die Christenen heilig of dierbaar zijn. Jodendom en Islam blijven daarvan verschoond. Er wordt tegen beschimpingen niet of nauwelijks strafrechtelijk opgetreden. Van Agt noemde deze selectieve verontwaardiging een nieuwe vorm van discriminatie. Cliteur vindt dat Van Agt ten dele terecht spreekt over respect, discriminatie en beschaving. We moeten echter niet te snel zijn in het opeisen van respect voor opvattingen. Opvattingen die zijn vervat in bepaalde leerstellige uitspraken, verdienen geen respect maar kritiek, net als wetenschappelijke uitspraken. Ongeacht of het gaat om Joodse, Islamitische, Christelijke of Humanistische opvattingen, altijd is kritiek, zelfs honende kritiek, nuttig volgens de verlichtingsfilosofen. Alle verandering begint bij kritiek. Het Jodendom komt voort uit kritiek op de godsdiensten uit het Midden-Oosten, het Christendom komt voort uit kritiek op het Jodendom, het Humanisme komt voort uit de kritiek op het Christendom en het Postmodernisme komt voort uit de kritiek op het Humanisme enzovoort. Cliteur vindt dat een oproep tot "respect" à la Van Agt ertoe kan leiden dat de geestelijke evolutie van de mens wordt stopgezet

Tolerantie is evenmin gebaseerd op de overtuiging dat alle culturen gelijkwaardig zijn Volgens vertegenwoordigers van het postmoderne, die een multiculturele samenleving voorstaan, is een vreedzame samenleving van mensen met een verschillende culturele achtergrond alleen mogelijk, indien we de gelijkwaardigheid van culturen erkennen. In het begin van de vorige eeuw werd deze stelling voor het eerst verwoord door antropologen en sociologen. Cliteur stelt hiertegenover dat geen enkele traditie tot nu toe betere regels heeft geformuleerd dan de Verlichtingstraditie. De grondrechten, zoals opgesomd in de mensenrechtenverklaring, die sinds de Verlichting in bijna alle westerse constituties is opgenomen, is in dit opzicht richtinggevend. Er is nog een derde reden waarom tolerantie een deugd is. Tolerantie opgevat als het gedogen van zoveel mogelijk meningen, óók meningen die ons antipathiek zijn, is de beste garantie voor waarheidsvinding. Dit beginsel was al in zwang bij de oude Grieken. Deze vrijheid van gedachte heeft ertoe geleid dat de oude Grieken hun voortreffelijke denkbeelden op het terrein van filosofie, wetenschap en politieke instituties konden ontwikkelen.

De traditie van tolerantie uit de tijd van de Verlichting kan nooit verouderen. De romantiek, het conservatisme en het postmodernisme hebben geprobeerd de Verlichting dood te verklaren. Misschien heeft de Verlichtingstraditie hier en daar sleetse plekken, zij kan volgens Cliteur altijd worden gerevitaliseerd. De Verlichting is niet gebonden aan een bepaalde cultuurhistorische periode. Het begrip "Verlichting" staat nog steeds voor een oud maar geenszins verouderd ideaal, aldus Cliteur. Grote geleerden als Descartes, Comenius en Spinoza hebben van de tolerantie geprofiteerd. Tolerantie moet, naar het inzicht van Cliteur, ook bepleit worden voor impopulaire opvattingen, zoals die van kardinaal Simonis of bisschop Eijk Hij herhaalde aan het einde van zijn voordracht zijn opvatting, dat tolerantie in ons land niet te ver is doorgeschooten maar dat we haar niet ver genoeg hebben doorgevoerd. We moeten hopen, dat er ook in de toekomst instituties, organisaties en individuen zullen blijven bestaan die het beginsel van de tolerantie blijven verdedigen tegen ontaarding en misbruik.

J.J. Meijer

Vragen aan Cliteur

Tolerantie is een principieel betwistbaar begrip. Een pleidooi voor deze deugd roept bijgevolg altijd vragen op met betrekking tot het toestaan of het verbieden van bepaalde uitspraken en gedragingen in het publieke domein. Klaarblijkelijk vergt de openbare orde het stellen van duidelijke grenzen aan het doen en laten van burgers zodra ze de voordeur verlaten. Maar wat voor de ene groepering nog net door de beugel kan, blijkt voor een andere ontoelaatbaar. Dit klemt des te meer, indien een minderheidsgroep besluit haar 'schuilkerk' te verlaten en in het openbaar de aandacht te vragen voor de eigen handelwijze die tot dan toe slechts 'gedoogd' werd in een ruimte die op geen enkele wijze de publieke aandacht trekt.

Het Nederlandse woord schuilkerk blijkt een goede noemer om de debattanten in een discussie over het begrip (in)tolerantie te positioneren. Nederlanders plegen immers doorgaans geen bezwaar te hebben tegen schuilkerken. Maar zodra de betreffende geloofsgemeenschap besluit tot een 'coming out' is Leiden in last. Het hek mag niet van de dam en de overheid wordt gesommeerd om onmiddellijk in te grijpen.

De hier geschetste behoefte aan orde en rust in het publieke domein blijkt in ons land al van oude datum. Er zijn tijdsdocumenten die hiervan getuigen uit de periode toen Comenius in Amsterdam woonde. Een dringende

oproep aan het adres van de overheid om paal en perk te stellen aan het uitdragen van een levenswijze die niet strookt met die van de meerderheid van de burgers is kennelijk een zaak van alle tijden. Hetzelfde geldt voor de twistgesprekken over het al dan niet tolereren dan wel gedogen van provocerend gedrag.

Naar aanleiding van Cliteurs betoog bleek opnieuw, dat er in dit opzicht niets nieuws onder de zon is en dat het laatste woord over de deugd van de tolerantie kennelijk nog steeds niet is gesproken. Alle vragen die gesteld werden hadden betrekking hetzij op het recht van de overheid om grenzen aan de (in)tolerantie te stellen, hetzij op de plicht om de jeugd op te voeden tot een 'tolerante' omgang met elkaar maar ook en vooral met andersdenkenden. Jan Amos zal ongetwijfeld met rode oortjes geluisterd hebben naar het *Algemene Beraad* op deze Comeniusdag.

J.A.M.Carpay

De lezing van Cliteur kan besteld worden door het overmaken van fl 5.-(incl. portokosten) op: giro nr: 2326180 of bankrkg.: 554085216 t.n.v. Comenius Stichting o.v.m. "Lezing Cliteur"

Comenius in woord en beeld

Jacques Carpay

Biografieën waarin het turbulente leven en het gedachtegoed van Comenius worden ontrafeld en uitvergroot, zijn er te kust en te keur. Uit deze geschriften blijkt, dat Comenius' nalenschap behalve een rijkdom aan opvoedkundige denkbeelden ook een veelheid aan richtinggevend ideeën bevat. Dit erfgoed blijkt vooral spiritueel ingestelde personen en groeperingen aan te spreken. Comenius' sleutelbegrippen zoals oecumene, tolerantie en machtsvrije communicatie, maar ook zijn metafoor van het leven als een reeks van leerscholen vormen hiervan evenzoveel sprekende voorbeelden. Indien deze denkbeelden in hun onderlinge samenhang worden gezien, dan kunnen zij – zo wordt betoogd – een betrouwbaar denkraam bieden aan allen die – evenals Comenius en zijn tijdgenoot Pascal – weigeren een strikte scheiding aan te brengen tussen de taal van het hart en van het verstand.

Een nieuw exemplaar van de hier bedoelde geschriften waarin geprobeerd wordt de *actualiteit* van Comenius' gedachtegoed te onderbouwen biedt een videofilm die tezamen met een brochure door het Kulturnetwerk Neukölln-Berlin onlangs is uitgebracht. Het pakket is verzorgd door Gabi Helmchen en Sabine Seichter van neXXt video onder de titel: *Blik op Comenius – leven, werk en werking*. De video (60 min.) is verkrijgbaar in vier versies: een Duitse, Engelse, Nederlandse en Tsjechische. In de begeleidende brochure (100 blz.) zijn de teksten in deze vier talen afgedrukt in parallelle kolommen.

De video biedt achtergrondbeelden en interviews met comeniologen uit Duitsland, Engeland, Nederland en Tsjechië. De interviews handelen over de *plaatselijke optiek* op de actualiteit van Comenius' gedachtegoed. Alle geïnterviewden spreken in hun moedertaal. Hun betogen in deze talen zijn ondertiteld in de vier versies. Het commentaar is eveneens in vier talen beschikbaar.

Opmerkelijk is, dat de geïnterviewden – al naar gelang het land van herkomst – verschillende aspecten van Comenius' gedachtegoed naar voren halen. Vermeldenswaard is voorts dat de verhaallijn zijn vertrekpunt neemt in Amsterdam en niet in Tsjechië zoals in Comenius biografieën gebruikelijk is. De reden voor deze keuze is dat de eindredactie van Comenius' voornaamste werken in Amsterdam tot stand is gekomen. De video volgt vanuit Amsterdam het spoor. Vervolgens wordt overgeschakeld op de actualiteit in Nederland Engeland, Duitsland en Tsjechië.

De ruimte ontbreekt om op de concrete inhoud van dit pakket nader in te gaan. Uiteraard wordt hiermee aan de afzonderlijke bijdragen onvoldoende recht gedaan. In het volgende Comenius Contact zullen we dit verzuim goed maken. Dan zullen we ook de nodige aandacht besteden aan de inzichten die in dit pakket verwoord zijn en die tot overdenking aanzetten. Degenen die nu al meer informatie over dit videopakket wensen te ontvangen, verwijzen we naar Frau G. Helmchen, neXXt video, Karl-Marx-Strasse 131, D-12043 Berlin, e-mail neXXt.video@snafu.de

MEDELINGEN BESTUUR

In de afgelopen maanden hebben in diverse geledingen van de Comenius Stichting de volgende mutaties plaatsgevonden.

Raad van advies:

Per 1 maart jl. heeft mevrouw **drs. P. van Vliet** de Raad van Advies verlaten. Het bestuur is haar bijzonder erkentelijk voor de bijdrage die zij de afgelopen jaren heeft geleverd aan de Stichting. Vooral haar opbouwende

kritiek heeft het bestuur zeer gewaardeerd. Het bestuur prijst zich gelukkig dat de heer **dr. F.H.J.M. Suasso de Lima de Prado** haar plaats heeft willen innemen .

Ook de komst van mevrouw **prof. dr. D.J.W.M. Pessers** acht het bestuur een versterking. Haar pleidooi voor een filosofie voor de zorg, sluit naadloos aan bij Comenius' gedachtegoed

Comité van Aanbeveling

Omdat de ambassadeur van Tsjechië, H.E **mevrouw H. Bambasová**, een andere post heeft gekregen, moet haar plaats in het comité van aanbeveling nog ingevuld worden.

Ook Z.E. de heer S. Paulini heeft een vervanger gekregen nl. **Z.E. Ján Kuderjavý**.

Bestuur

De heer W.P. Bonga heeft zijn functie als penningmeester van onze stichting per 1 augustus 2001 neergelegd. Naast het beheer van de financiën zorgde hij voor de vormgeving van het Comenius Contact en dankzij zijn technologische kennis is de website tot stand gekomen.

Aangezien wij er nog niet in geslaagd zijn een opvolger te vinden kunnen wij helaas nog niet melden wie de taken van de heer Bonga over zal nemen. (Zijn taken zijn tijdelijk onder de zittende bestuursleden verdeeld.)

Voelt u zich geroepen het bestuur te versterken en lijkt u het penningmeesterschap van een kleine organisatie zoals de onze een uitdaging, neemt u dan vooral contact op met de voorzitter (tel:0348-402619)of het secretariaat(tel:035-6940526).

COLOFON

COMENIUS STICHTING

De Comenius Stichting heeft als doel het verbreiden van de kennis over de persoon en de denkbeelden van de Tsjechische wijsgeer, pedagoog en theoloog Jan Amos Comenius (1592-1670) wiens inzichten nog steeds actueel blijken.

COMENIUS CONTACT

Comenius Contact beoogt een platform te zijn voor allen die een bijdrage willen leveren aan de verbreding en de verdieping van Comenius' gedachtegoed. De gepubliceerde teksten zijn voor de verantwoordelijkheid van de schrijvers en vallen buiten de competentie van de Comenius Stichting. De redactie behoudt zich het recht voor om daar, waar zij dat nodig vindt, teksten in te korten.

Comenius Contact verschijnt twee maal per jaar. Gelet op de doelstelling van de Comenius Stichting, om het gedachtegoed van Comenius aan een zo breed mogelijk publiek bekend te maken, wordt Comenius Contact gratis verspreid.

BESTUUR COMENIUS STICHTING

Voorzitter: Dr. J.A.M. Carpay

Vice-voorzitter: J.J.Meijer

Secretaris: M.J.H.van den Maagdenberg-Demaret

Penningmeester: Vacant

Lid: M.P.D.B^{esse} van Sytzama-v.d.Borch tot Verwolde

Lid: A.T.Moussault

SECRETARIAAT COMENIUS STICHTING

Postbus 5810, 1410 GA Naarden

Telefoon: 035-694 0526

Postgiro: 2326180

Bankrek.:ABN-AMRO Bank: 554085216 t.n.v. COMENIUS STICHTING te NAARDEN

e-mail: info@comenius-naarden.nl

wbs-site : <http://www.comenius-naarden.nl>

ISSN: 1568-9565

Druk: Drukkerij Walden, Bussum

DONATEUR ZIJN VAN DE COMENIUS STICHTING

Iedereen die belangstelling heeft voor de activiteiten van de Comenius Stichting kan dit kenbaar maken door zicht op te geven als DONATEUR.De stichting verkrijgt haar gelden uit bijdragen van fondsen, bedrijven, stichtingen alsmede uit donaties van particulieren.

Aanmelding als donateur kan geschieden d.m.v. het overmaken van minimaal fl.35.- per jaar. Donateurs ontvangen automatisch Comenius Contact en één gratis toegangskaart voor de Comeniusdag.

Donateurs die fl.100.- of meer storten ontvangen tenminste twee toegangskaarten voor de Comeniusdag.

De Comenius Stichting is vrijgesteld van schenkings- en successierechten in de zin van artikel 32 ten eerste en artikel 33 ten eerste van de successiewet 1956.